

Társaságbeli ember.

Elmélkedésében a Remete elébb menvén, a társaságbeli embernek kezdi erkölcsi állását vizsgálni. Hogy esik, mond magában, hogy az Isten nevének, igazságának, természetnek, józan okosságának és törvénynek ismeretiben kárhozatot, idvességet híve, tudva, a világ mégis igazságtalansággal, bűnnel, erőszaktétellel, hitetléssel, csalárdsággal van rakva? Mi a gonosz; és a bűnnek ösztöne miben lakozik? Belőlem származik vétkes cselekedetem? Érzékenységem lesz kútfeje? Szívemet kell tapasztanom? Mi ösztönöz világi tetteimben mindenek felett legelébb is? Álomom, éhségem, szomjúságom, szerelmem, ruházatom. Ezekon kívül a legnagyobb erkölcsnek és bölcseségnek határai között is élet és nyugalom nem lehet. A természet java magát annak testvérgyermekei közt közre bocsátotta. Ki hogy nyeri meg magának, osztán külön élelmévé, külön tulajdonává teszi, melyben más nem ragadozhat. Ez amaz úgynevezett *kenyér-kereset*, mely a társaságbeli embereknek meg nem engedi, hogy egymás üstökét kezekbül kibocsássák; vagy csak azért bocsátja el Péter Pált, hogy Jánosnak kaphasson üstökébe, kibem könnyebb nyereségét és nagyobb hasznát nézte ki. Minden ember keres; sorsát kívánván jobbítani és vagyonát sokasítani, ha száz faluval bir is. De senki sehol semmit se talál, a minek birtokosa, ura, gazdája

ne volna. Következik, hogy valamikor nyerni kíván valaki, mindég el kell neki húzni valamit valakitől. Kinek-kinek ugyanazon ösztöne, szüksége, vágyódása lévén, a lesz, hogy a kitől húznak, az tartóztat; a ki húz, erőltet; a küszködés meg készül széllyel e világon személyről-személyre, országrul-országra. Az első: házi verekedés; a másik: országos háború és uralkodók, királyok ütközete. Ezen téli-nyári, éjjeli-nappali háború testi szükségünkéből ered, melyek alól életünket halálunk előtt kivenni teljes lehetetlenség. A fajzásnak ösztöne férfit, asszonyt házasságra kényszerít, mivel vallás, törvény, becsület őket az egymással való szabad élettől eltiltotta. Van, nincs kenyér elég — házasodnak. Sokan születnek az ország útjára, életelnél és szükségelnél egyebet szüleiktől nem kapván. Széllyel néz; minden másé, mit csináljon, hol kapjon?

Minden ember szomszédjára tekint. Erkölcset erejét fontolja, eszét tekeri. Hízalkezés, tettetés, hiteetés, ígélet, távolrul mutatott nyereség, fenyegetés stb. elméjében mind helyet fognak. Míg titkos útakon nyerekedhetik, lappangva keres; ha ezektől elszorítják, kitör, kiadja magát. Emberséget, szemérmetségét letagad. Küszködik, harczol, kiált és szerencsáját üstökvonással kényszeríti. Ha felfelé emelkedik ez, a többi megragadja, hogy felettek ne legyen, hanem közöttük előgyeledve, hasonlítson hozzájuk. Földre tapodják vagy ki kell magát kezekbül ragadni, hogy felemelkedhessen, kihez azontúl csak a földrül hajigálnak, hogy fejét vagy lábát megüthessék. A szemérmes, igazsághoz ragadt jámbor erkölcsi ember mindég utól marad és meg nem gazdagodhatik, mivel e szentelen verekedésbe egyeledni nem kíván. Feltaszítják a baj-

nokok és hátán mennek keresztül a nyereségre; ő pedig ott marad, magán nevetve.

A méltóságos rangú emberek és szerencsekovácsok előtt a kisebb rendűek görbenedve, hason mászva hízkelnek, hogy segedelmekhez ragaszkodván, általa felmehessenek. Futnak, lótnak, pesletnek körültek. Kinézik, hogy kiket tartanak rosszakarójuknak, azokul kedvetlen szavakat sugdosnak füleikbe, hogy az óltalmat maguk iránt még nagyobbá tehessek. Ha igaz hirt nem kapnak, hazudnak; senki sem vizsgálja. A vak ütések mindenfelé pufognak. Gyanakosznak. Elől egymást ölelik; hátul összerugdosnak.

A segedelem által kenyéréhez, rangjához felemeltetett ember, a mikor osztán szerencsáját hálálni kellene, jóltevőjét megköpi, orczájának hátat vét. Előmenetelét minden ember a maga érdemének szereti tulajdonítani. Megaláztatás azt vallani, hogy rangját, szerencsáját más adta, mely szerint világi boldogságának teremtőjét megtagadja, színe előtt lenni nem kíván, megelégedvén azzal, hogy egy Istent ismerjen, kinek a reá hullott áldást hálálja. E szerint a segítők is ellenségek lesznek, hogy mindenféle háború támadjon. A felek közt való bosszuállásnak tüzes mérge kinek-kinek mint Vezuvius pöfög a szivébe titkon, alkalmazhatóságra lesvén, hogy magát kionthassa. Lesbe állanak egymás ellen; fekete lelkeket fehér palástok alá rejtik, hogy amazok félelem nélkül jöjjenek lövésre.

Minekutána az egymás ellen csatázó emberek kenyerekbe fészkeltek be magokat, úgy véltük, hogy nyugalomra, békeségre jutottak; azomban itt még nagyobb és véresebb háború ütött ki közöttök. Mihelyt az ember testi szükségeivel magát bátorságba helyezteti, ehetik, ihatik, lakhatik; magát kívánja a többi

közt mutatni. Melyikünk álljon nagyobb tekintetben? Ki az ember? ki menjen elől? kiáltják egymás közt. Ezek a kisebbek közül magoknak tisztelő, dicsérő svadronokat verbuválnak s állítanak. A vezérek kevés külömbiséggel egyforma birtokot, tekintetet viselvén, elsősegek erre, arra is dülhet. Itt ezt, amott azt kiáltják tekintetesebbnek, tündöklőbbnek. Eszeket, pénzeket, születéseket fontolják, itélik, mely munka meghatározásra soha se jöhet úgy, hogy háborúja megszűnjön.

Az alatt míg a nagyok a magasságban egymást kavargatják, hányják-vetik, a paraszti sokaságnak sepreje czifra módokhoz nem férhetvén, éjjelenként áll össze a ragadozó farkasokkal és úgy kíván nyerekedni: hogy lopjon, orozva öljön, vágjon, házat felferjen, mindent megdúljon, igazságot, mennyet, földet, Istent, természetet tekintetbe nem vevén, mely bűnökre, vad-ságra kényszeríti.

Mindezekén túl a nagy uralkodók országokat, nemzeteket visznek egymás ellenébe, hogy ez amazon győzedelmét, nevét felemelhesse. Ennélfogva az emberi nemzet vérbe keveredik. Nagyok, kicsinyek közt, ha egyik másikának felmagasztaltatását látja, kihez magát hasonló érdeműnek lenni gondolta, nyöszörgő betegségbe esik, mely szívéen fuldokló nyavalyává változik.

Mivel magát kiki érdemesnek hiszi, ha a szerencse értelme szerint nem jutalmazza, panaszra, bosszús ke-

Jegyzés. A Remete nem egyáltalában teszi beszédét, mintha mindezekben kifogás nem volna. Nem minden teszen így. Elég derék ember van a társaságban, kik a más tusakodásával, felemelkedésével, leereszkedésével semmit se gondolván, ezeket hideg vérrel nézik s dolgaikat követik.

serűsége fakad ki. Vak szerencséje csak hozzá dörgölődzik néha, azzal ott hagyja, oly reménységet mutatván néki, mely üresen marad. Utána köpköd és mérgeiben nevetésre fakad ki.

Mindezen elő hordott dolgok a test érzékenységének vágyódásaibul származnak, melyek megszámlálhatatlan szerencsés és szerencsétlen, jó és rossz cselekedetek által gyakorolják magokat. De egyenesen mind természetire tartoznak és szabad akarat által vitetnek végbe. Ezentúl már a társaságbeli ember erkölcsi erejének, gyengeségének vizsgálása, szinte sorján láttatik következni. Mit bír el? Mit ejt el?

